Seydayê Tîrêj

Serpêhatiyên Kurdan
(2)

Veguheztina Tîpan û Pêşkêşkirin
Dilawerê Zengî

Seydayê Tîrêj
Serpêhatiyên Kurdan (2)

Veguhestina tîpan û pêşkêşkirin

Dilawerê Zengî

Daner: Seydayê Tîrêj.

Navê Pertûkê:serpêhatiyên Kurdan (2)

Veguhestina tîpan û pêşkêşkirin:

Dilawerê ZENGÎ

Çapxane: Emîral

Beyrût – Libnan

Çapa yekemîn

2009

Naverok

Pêşgotink

Bêguman, seydayê Tîrêj siwarê helbesta Kurdî ya resen e. Bi pênûsa xwe ya zêrîn pesindarê xweberiya spehîbûn û qeşengiya welatê xwe ye. Evîndarê çol û çiya, çem û cobar, del û zevî û deşt û rûbarê welatê xwe ye. Dildarê zerî û sitî, zîn û narîn û kubarên evînperesta ye. Pasevanê kurdayetî û zimanê gelê xwe ye.

Ji bilî meydana hozanvanî û helbestvaniyê di meydana tore û wêjevaniyê de jî xwedî pişk û par e. Xwedî kedeke dewlemend û ber bi çav e. Bi comerdî li danheva folklor varqiliye û lê hay bûye.

Ez dibêjim folklor kaniyek ji şîrê dê ye. Lawên vê diyê çi torevan, dîrokzan, hozan, helbestvan û zimanzan hemiyan ji vî şîrî vexwarine û di hiş û raman, bîr û baweriyên

xwe de, bi yek zimanî, di yek mejiyî de meyandine.

Di sala 1992an de pertûka xwe ya bi navê (Serpêhatiyên Kurda-1-) beşê yekê daye weşandin. Ev pertûk ji (45) serpêhatiyan hevedûdaniye.

Piştî mirina seydayê min Tîrêj (buhiştî be) malbata wî du destnivîsên wî spartin min. Yek jê Mewlûda Pêxember (bi Kurdmancî)ye û ya din serpêhatiyên Kurdan beşê didiwan (2) bû. Min nemerdî ne kir û herdû destnivîs ji tîpên Erebî veguhestin tîpên Latînî û pêşgotin ji wan re nivîsand.

Ez bawerim bi vî karê xwe me du pertûkên hêja li pertûkxaneya Kurdî û li afrendekên seydayê xwe zêde kirin û me wan ji mirinê riha kir.

Dilawerê Zengî

Şam/2009

Yê bê ol kuştina wî helal e

Dibêjin Qulingek hebû her sibê dihat ser naqûsa kenîsê zelq dikir. Ne rojek ne dido, dergevanê kenîsê ji keşe re got. Keşe got: ma emê çibkin heywanekî Xwedê ye. Dergevan got: Xemnake îşê wî li cem min e. Dergevan rabû tasek tijî araq(mey) kir û sênîk tijî goştê devê kir û xesek hûr kir, her sê li dor naqûsê danîn.

Quling serê sibê wek berê hat bi ser naqûsê de zelq kir. Li dora xwe nerî, araq û goşt û xes dîtin. Pêşî ket ser goşt têrxwar, paşî hat xes jî xwar û dûre tî bû ket ser wê araqê ew jî vexwar. Demek pir neçû ji araqê sergêj bû. diçû wir de û dihat vir de, nema ber xwe didît. Ji ser pişta kenîsê hate xwar û li erdê ket. Dergevan di ser re sekinî û got:

-Mîrat, eger tu File bana bi ser naqûsê de zelq nedikir. Eger tu Misilman bana araq

venedixwar. Eger tu Cuhû bana goştê Devê nedixwar. Eger tu Êzîdîba te xes nedixwar. Naxwe kesê bê ol kuştina wî helal e. Rabû serê wî jêkir.

Herwekî Tîrêj gotiye:

kesê bê ol be guh nadî gunahan
Çi araq û xes û goştê Deva bî
Li cem koran çi ferqe ey birader
Çiko roj be çi tarîka şeva bî.

Weynê Pîra

Dibêjin li bajarê Mêrdînê pîrek bê kes hebû. Pîrê cîranê yekî dewlemend bû. Jê re digotin Heydero. Rojekê pîrê fikirî û got: eger ez hawakî ji xwe re nekim ezê ji birçîna bimrim. Pîrê rabû ser xwe û berê xwe da qişla eskera cem zabit û giriya û got: Begê min ez diya Heyder im ez kir me xanîkî bê nan û av ez dikim ji birçîna bimrim. Zabit mirovekî Çerkes e, tev bi nîşan û rutbe ne, simbêl sor e, bixar ban du leşkera kir û got: anha ez Heyder li vir dixwazim. Herdû leşker çûn dû Heyder. Pîrê ji zabit re got: Begê min anha wê Heyder bê û wê bêje ev ne diya min e. Zabit got: Qirpaç wê bike ko Heyder bêje ev diya min e. Demek pir neçû herdû leşkeran Heyder anîn. Zabit got Heyder: Oxlim çima tu ji vê diya xwe re neqencî. Heyder li pîrê nêrî û got: Begê min,

ev ne diya min e. Zabit du-sê qerpaç bi Heyder vekirin û got: Bê diya min e. Heyder ji tirsa re got: Diya min e. Zabit gote Heyder: De rabe li kolîna xwe ke û bibe mal, divê tu lê miqate bî. Heyder rabû pîrê li kolîna xwe kir û derket. Hevalekî Heyder bi rê de ew dît, jê re got: Ev kî ye li kolîna te ye. Heyder got: Ev diya min e. Hevalê wî got: Diya mirî ma kengî ji gorê derket. Heyder got: Diya min e. Hevalê wî got: Ez di vê diya te kim. Heyder got Ez bi gotina te razî me, belê her zabit razî bik.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xwedê herdem me tev da bistirînî
ji pîrên pişt kubik yên heftê salî
Xwedî dek û dûlab û weyn û rîp in
ji tora wan xwe vegre bid xwe alî

Diz xwemale
dirik û dirbend betale

Gayê yekî gundî hate dizîn. Dilê xwediyê ka li cîranê wî xera bû. Sibehê hat cem û got: Bi xwedê cîrano dilê min li te xera dibe ko te gayê min diziye!. Cîranê wî got: tu çi ji min dixwazî ez li ber te me min gayê te ne diziye, dinya sûnd e ya şahid e.

Xwediyê ga got: Ez dixwazim tu bi min re bê kozka şêx Cibir sûnd bixwî. Cîranê wî got: Xemnake. Serê sibê dan rê û berê xwe dan kozka şêx Cibir.

Roj li wan hat nîro dageryan gundekî û li malekê bûn mêvan. Silav li xwediyê malê kirin, lê xwediyê malê silava wan venegerand. Herdû li tenişta hev rûniştin, dîtin ku leganek tijî nîsk û sê nan li ber xwediyê malê danîn. Sîno xwediyê malê ket ser nîskê ew tenê. Lê mêvana xwe ne

ezimand û ne li wan dinere. Sîno misîn û legana nîskê hilfirandin û tasek av bi ser de îçkir û lingê xwe rada. Yek ji wan ket ber lingê wî û bi ser hevalê xwe de xwar bû. Bê hêvî herdû rabûn û derketin. Piştî birêketin, xwediyê ka got: Cîran ka li vir emê ji hev safî bibin. Cîranê wî got çawa!. Xwediyê ka got: Hema bêje: Eger min gayê te diziye xwedê min bike wek Sîno û ez di gayê xwe de bihurtim.

Cîranê wî got:Na Wellah ez wilo nabêjim û Xwedê min neke wek Sîno bi xwedê gayê te li cem min e meş em vegerin mal ezê gayê te bidim te. Vegeriyan mal û gayê wî dayê.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Eger tu dvê bi qencî ser te bêjin
Xwe bik tayê comerd û namîdara
Bi qenca re bid û bistîn tu herdem
Xwe mek rêza çikûz û serlixwara.

Ahê kesî ji kesî re namîne

Dehla Bedirxan beg bi nav û deng bû. Tev darê berû û êmîş bû. Tev hewdê çîçek û sorgula bû. Serê meha nîsanê bû dar bişkivî bûn, hewdê çîçek û sorgula bi terh û şaxan xemilî bûn.

Rezvanê dehla mîr li benda gula ye ko bibişkivin da gurzek gul diyarî mîr bike, ji bo ku mîr bexşîşê bidê. Êvarî hat nav hewdê gula dî ko çend gul bişkivîne, kêfa wî hat û got: sibe ezê van gula ji mîr re bibim. Serê sibê hat, çi bibîne ko bilbil tu tişt di gula de nehiştiye tev de weşandine. Mîr hat dehlî ji rezvanî pirsî: Dehl çawa ye. Rezvan got: Mîrê min dehl pir baş e, min dixwest ko gurzek gul diyarî te bikim lê mixabin me dî ko îşev bilbil tev de weşandine. Mîr got: Xwedê ji bilbil re nahêle.

Ya dina rojê rezvan dî ko serê bilbil di devê reşmarekî de ye. Rezvan got: De here xwedê ahê min ji te re nehişt. Mîr hat nav dehlê rezvan got: mîrê min wek te got xwedê ji bilbil re nehişt, duh reşmarekî ew bilbil xwar. Mîr got: xwedê ji mar re jî nahêle. Ya dina rojê mar ji nav dehlê derket û berê xwe da rezvan. Rezvan nemerdî nekir bêr avêt serê mar û kuşt. Mîr hat nav dehlê rezvanî got: mîrê min min îro ew mar kuşt, mîr got: xwedê ji te re jî nahêle. Mîr gote rezvanî divê îro tu neyê nav dehlê ji ber ko qîz û jin û xuhê min wê bên ser birka avê xwe bişon. Rezvan dilê wî xerab bû xwest ko xanim û xatûnên mîr bibîne. Rabû hilkişiya serê darek bilind û xwe di nav şax û gulyên darê de veşart. Qîz û jinên mîr hatin xwe tazî kirin û ketin birka avê, siya wê dara ko rezvan li ser zivirî ser birka avê û di avê de siya darê dîtin û dîn ko rezvan li

ser e, ban hev kirin gotin zû cilên xwe li xwe kin wa rezvan li ser darê li me dinêre. Çekê xwe li xwe kirin û ilmetî mîr kirin. Mîr bi xar şande dû rezvan û emir da ko serê wî jêbikin. Rezvan zivirî ser nîr û got: mîrê min eger tu min bikujî xwedê ji te re jî nahêle. Di wê gavê mîr ji xwe tirsiya û got: Rezvan berdin min ew efû kir û ez tê bihurtim.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Meke xeşmê li yê jar û hejaran
Xerabî vedgere xwedyê xwe dîsa
Ne raza ye li jor e xweş dibîne
Xuda nahêle ahê wan ji pîsa.

Jin hene jinkok hene

Mîrê Dumila rojekê di ber qesra wezîrê xwe re derbas bû çav li jina wî ket. Dî ko çiqasî sipehî ye. Dilê wî li jinikê xera bû. Ya dina rojê wezîrê xwe şand deverek dûr. Mîr cilê xwe li xwe kirin û berî da mala wezîr. Jina wezîr hat pêşiyê destê wî maçî kir. Mîr rûnişt û banîkirê û got: Wer tenişta min rûnê. Jinikê daxwaza wî naskir. Gotê: Mîrê min wezîr ne li male ezê firavînekê taze ji mîrê xwe re çêkim, piştî firavînê ezê bêm li tenişta mîrê xwe rûnim.

Jinik rabû ji heft rengan hêk çêkirin û li ber mîr danîn. Mîr ji kîjan rengî dixwe dibîne ko tam yeke. Piştî ko mîr têr xwar ji jinikê pirsî: Çima tama firavîna te tev de yek bû?. Jinikê lê vegerand û got: Mîrê min tama jina tev de yek in wek vê xwarinê ne. Wê gavê mîr gelekî fedî kir û ber xwe ket rabû

serxwe ji fedya tizbiya xwe dibin doşekê hişt û jibîra kir.

Wezîr vegeriya malê, li ser doşekê rûnişt û destê xwe li bin doşekê piland. Tizbiya mîr dît. Lê ilmetî jina xwe nekir.

Ya dina rojê wezîr ji jina xwe re got: Diya te nexweşe şandiye dû te. Jinik rabû serxwe û berî da mala bavê xwe dî ko diya wê tiştek pêve tune. Ya dina rojê wezîr himalek anî çek û xişrên jinikê kirin sindoqê û şandin mala bavê wê. Jinikê wî çaxî naskir ko tiştek di meselê de heye.

Jinik salekê li mala bavê xwe ma. Bavê wê rabû giliyê wezîr li cem mîr kir. Herdû hatin ber destê mîr. Mîr ji bavê jinikê pirsî: Tu çi dixwazî. Bavê jinikê got: mîrê min dehlek me hebû me rabû da destê vî wezîrî, ew bû wekîlê vî dehlî. Herdû salên pêşîn pir li dehlî miqate bû. Dehl berware dihat.lê ji salê çûnî û vir de terka wî dehlî kir nema av

dide dar gelek jê hişk bûn berê dehlê pir kêm bûn û çilmisîn. Mîr zîvirî ser wezîr û got: Çima tu nema guh didî dehlê xwe ma tu ne welî ye. Wezîr lê vegerand û got: Mîrê min herdû salên pêşîn dilê me bi dehlê xweş bû ez gelekî lê miqatebûm. Lê salê çûnî ez hatim nav dehlê xwe me şopa şêrekî tê de dît. Ji wê çaxê û vir de nema wêrim herim nav ji tirsa şêr.

Civata mîr tev de rûniştiye lê tiştekî ji vê qisetê fihim nakin.

Mîr got: Ez bawerim ewî şêrî tu tehde li wî dehlê te nekir; ne şaxek jêkir, ne pelek jê qetand û ne goşîk tirî jê xwar. Dehla te nestêleye û berka Xwedê lê be, li dehla xwe veger.

Bi vî awî herdû razî rabûn û ya dina rojê jina xwe vegerand malê.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xwedî namûs li xwe danîne herdem
Ko dest bavêje namûsa kesî dî
Jina qenc ew xwe naspêre nemerdan
Belê jinkok xwe difroşe b, mecîdî

Namûs giran e

Dibêjin leglegekî tim hêlîna xwe li ser kelha du minara çêdikir. Hêk dikir, çêlîk derdixistin, bi arîkariya leglegê nêr salekê dîsa hêlîna xwe çêkir hêkê wê di bin de ne, yekî xwedê nenas hêkek ji hêkê qirakê anî û kir nav hêkên wê. Di dema çêlîkê xwe derxistin dî ko çêlîkek reş di nav çêlîkê wê de ye. Dema leglegê nêr hat û ev tişt dît, hema rabû firya çû gelekî nema refek legleg bixwe re anî û hat.

Wê carê yek ji wan leglegan wê bê û li wê çêlîka reş binêre û here, bi vî awayî heta wî refî tev de ev çêlîka reş dîtin paşê tev de hatin wê rebenê û dan ber nikila, laşê wê ji hev xistin. Rabûn paşê tev de firiyan û çûn. Binêre bira bê namûs çiqasî giran e. Heya bi hova re bi tilûrê bê zar û ziman re.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Gelek tişta dizanin teyr û mirxo
Belê her yek li ser şop û riya xwe
Çêlîka baz tucarî nabe çêlkew
Ciwango naçe ser xûşk û diya xwe.

Rêberê nebaş
tim dide ser riya şaş

Dibêjin şahê Serheda xurik li eniya wî derket. Çiqasî dixurand şewata wê nedişkest. Gelek textor hatin ser, tu çare jê re nedîtin. Rojekê textorekî Yûnanî hate ser wî lê nêrî û got: Dermanê vê xurê xwîna teyrê baz e. Şah pirsî ka teyrê baz ji ku emê bînin. Yekî pîrî heftê salî gote şah: şahê min her sal di bîst û yekê Îlonê de roja mehrecana Kurdan teyrê baz, digel herdû wezîrên xwe ve tên serê Sîpanê Xelatê seyranê dikin. Şah rabû di bîstê Îlonê de çadira xwe li qûntara Sîpanê Xelatê vekir. Pezek qelew serjêkir û jehr pê de reşand û kesên pê re birin li serê Sîpan danîn dako teyrê baz bixwe û jehrdadayî bibe. Bi vî awayî ku dê bigrin . sibeha bîst û yekê Îlonê dîn ko baz digel herdû wezîrên xwe Ûqab û Şahîn hatin li serê Sîpan danîn.

Dema ko baz ew goştê teze dît êrîş kirê ko bixwe wezîrê wî Ûqab gote teyrê baz ezê herim bimûçînim dibe ko ev goşt jehirkirî be bila bi mirina min be ne bi ya şahê teyr û tilûra be. Dema Ûqab hat û hêtek ji wî goştî xwar naskir ko goşt jehirkirî ye. Ûqab gote baz: Ez çûm goşt jehirkirî ye tu û Şahîn herin xwe xelas kin. Baz û Şahîn firiyan çûn. Hevalên şah hatin dîtin ko teyrê Ûqab e ne baz e. Sal wergeriya salê dîsa wek berê hatin û laşek jehirkirî li ser Sîpan danîn. Dîtin ko teyrê baz û wezîrê mayî hatin. Dîsa teyrê baz êrîşî goşt kir ko bixwe vê carê Şahîn gote baz: ezê bixwim. Dema Şahîn jê xwar ew jî ket û gote baz: ez jî çûm, goşt jehirkirî ye. Baz firiya dîsa hatin dîn ko Şahîn e ne baz e. Sala sisiyan dîsa hatin û laşê jehirkirî li ser Sîpan danîn. Dîn ko baz û du wezîrên xweyî nuh Serûrî û Turûrî hatin. Dema baz êrîşî laş kir herdiwan gotin: De bixwe ev

goşt laiqî te ye. Dema teyrê baz xwar ket Serûrî û Turûrî reviyan. Hevalên şah dema hatin ser dîn ko teyrê baz bixwe ye. Jê pirsîn: Çima te herdû salên dî nexwar?. Baz got: Dema wezîrên min Ûqab û Şahîn bûn nehiştin ez bixwim xwe kirin gorî min lê wextê ko Serûrî û Turûrî bûn wezîrên min ev halê min e.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Eger tedvê dem û wextê te xweş bin
Xwe bik dost û hevalê yên gihiştî
Mekev berpêlê wî bayê nezana
Rêke tewş e tê her bimînî kuştî.

Qeder mehû nabe

Di dema berê de kurda nêçîra pezê kovî dikirin. Nêçîrvan çermê kovî li xwe dipêçan; ji bo kovî wan nasnekin û xwe li wan bigrin. Çiyayê Ebdilezîzê cihê kovî û xezala bû. Yek kurkê wî hebû, herdû nêçîra koviya dikirin. Sibehê kurik berî bavê xwe diçe nêçîrê û çermê kovî li xwe dipêçe û qulûz dimeşe. Bavê wî nizane ko kurkê wî berî wî çûye nêçîrê. Ew jî radibe û berê xwe dide çiyê, dibîne ko kovîk li pêşiya wî dimeşe. Lê mexabin nizane ko kurê wî ye. Hema rûdinê û tifingê berdide, kurê wî dikeve. Dema ko tê ser dibîne ko kurê wî Seydo ye, wê gavê li ber serê kurê xwe Seydo rûdinê û digrî û dibêje:

Lo lo Seydko seydevano xweş lo nêçîrvano

Bila bavê te herdû çavan kor bî dayka te goyîniya serê çiyano
Seyd û nêçîra xelk û alemê kovî û xezal bûn
Nêçîra mi evdalî Seydkê min î zavayê sê mehano

Ezê bi çiyayê Evdilezîzê ketim bi kizin e
Me dî refê qaz û qulinga girtin ser û bin e
Nêçîra xelk û alemê kovî û xezal bûn
Nêçîra mi evdalê xwedê Seydkê min e

Ezê bi çiyayê evdilezîzê ketim bi genik e
Ligel kovî û xezala li çarhawîr leke leke
Seyd û nêçîra xelk û alemê kovî û xezal bûn
Nêçîra mi evdalê xwedê Seydkê min î çavbelek e

Ezê bi çiyayê evdilezîzê ketim li wî alî
Bilbilê malik şewitî li ser pelê dara ko lê ditalî

Seyd û nêçîra xelk û alemê kovî û xezal bûn
Nêçîra mi evdalê xwedê Seydkê minî çarde salî

Ezê bi çiyayê evdilezîzê ketim bi mêwû û dêlî
Vê sibê xweş tê qebqeba kewê ribatê bi çêlî
Ez ne ketime ber kuştina Seydik emrê xuda
Lê heyfa mi tê vegere malî bava bûka salê serbixêlî.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Qeder ko bê li ber dest nayê hildan
Eger deyka xwe bighînî sitêra
Çi nivîsî xuda l enya te mirvo
Li dinê tê bibînî şer û xêra.

Rovî nabin şêr

Mihemed beg gundekî wî li deşta Silîva hebû. Yek bi navê Husên ji dêvla wî keyê gund bû. Mihemed beg her ji sê çar meha serek dida gund; ji ber ko Mihemed beg li Diyarbekir rûdinişt. Rojekê ji Diyarbekir hat gund bû mêvanê Husên. Wê gavê Husên rabû berxek jê re serjêkir firavîna wî li ber danî û sinîk ji zarokên xwe re jî danî. Her pênc zarokên wî ketin ser girar û goşt bi her pênca yek kevçî, yek bi yek wî kevçî bi dorê didin destê hev û pê dixwin bê deng û qerebalix ji wan bê.

Mihemed beg jî li wan dinêre, paşê zîvirî ser Hisên û got: Ma ev zarokên te tev keçikin?. Hisên got: Na, begê min tev kurikin, bi xulamê te bin. Mihemed beg keniya û got: Xwedê wan ji te re bihêle.

Mihemed beg got: min divê ez jinek dî ji te re bînim, ka tu çi dibêjî?. Hisên beg got: wek tu dixwazî begê min. Mihemed beg û Hisên rabûn berê xwe dan kelha Naman begê eşîrek li dora wê kelehê heye jê re dibêjin eşîra Dîwan eşîrek bi nav û deng e, mêrxasekî te bihîstiye ko mêrê wê eşîrê di şeran de reqyane û qîzê wan kes ne revandine. Mihemed beg keçek ji wê eşîrê ji Hisên re xwest. Piştî guhestinê Mihemed beg hat mala xwe. Şeş sal di wê navê de çûn. Mihemed beg mêvanê Hisên e. Cihê beg li hewşê danîn. Mihemed beg dî ko her pênc kurên Hisên yên berê singilka di erdê de dikutin û nexên rês li wan digerînin û kurekî wî şivek tewandiye û benek bi herdû aliyan vekiriye girêdane wek tifingê û di nav wan de diçe û tê û dibêje: xwe ji ber min bidin alî û singilk nîşana tifinga min e.Mihemed beg zîvirî ser Hisên û got: Ev pênc kurên te yên

berê ne ma evê dî kî ye?. Hisên got: Ev jî ji jina min î biçûk e. Mihemed bek got: Gelo xalanê zarokên te yên berê çi kesin. Hisên got: Xalanê wan Estelî ne berê cûmik çêdikirin. Mihemed keniya û got: va ew jî wek xalanên xwe cûmikê çêdikin û evê dî wa tifinga wî li milê wî ye singilkê wan ji xwe re dike nîşan.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Eger tedvê jinek hêja tu bînî
Ji malbatek bi nav û deng bixwazî
Eger tî bî meçe ser ava şilû
Berê xwe bid ava zelal birazî.

Namûs ji herkesî nayê

Dibêjin gurek pîrbû nema karîbû seyd û nêçîrê bike. Hat li ber kendalekî palda. Dît gurek hat cem jê pirsî: Apo tu li ber vê kendalê çi dikî?. Gurê pîr lê vegerand û got: Lawê min ez pîr bûme nema nêçîr ji min tê, ji birçîna min li ber vê kendalê paldaye.Gurê ciwan jê re got: Ez çavê te me anha ezê herim mîhekî tev li dawa wî ji te re bînim. Gurê pîr got: Ma tu ji kîjan malbatê ye. Gurê ciwan got: Ez ji piştreşa me. Gurê pîr got: Bi xwedê piştreşa tu namûs nekirine ka ez te bibînim. Gurê ciwan dada kerîk pez, kûçikê şivana lê vehewiyan û ser wî danîn. Gurê ciwan reviya û di ber gurê pîr re derbas bû. Kûçika devj wî berdan û berê xwe dan gurê pîr dev lê kirin, laşê wî tev kirin birîn. Deh rojan birînê xwe alastin heya rehet bû. Paşê gurekî dî hat cem û jê pirsî: Apo tu li vir çi

dikî?. Gurê pîr çîroka xwe û gurê dî jê re got. Gur got: Apo xema mexwe ez çavê te me anha ne dereng ezê te têr goşt bikim. Gurê pîr jê pirsî ma tu ji kîjan malbatê ye. Gur jê re got ez ji malbata piştşîna me. Gurê pîr got: Bi xwedê lawo hûn yên namûs û xîretê ne. Gur çû dada kerîk pez mîhek qelo girt û ji gurê pîr re anî. Gurê pîr ket ser goşt. Çend rojan têr xwar, quweta wî hate ber wî û rabû serxwe.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xwedî fort û pesin jê mek tu hêvî
Dema bêje ez im gernas û şevger
Tucar ew nabe xwedyê gotina xwe
Tu bawer be çiqil nagre cihê şêr.

Boxê Birîva

Dema Silo begê qişla Nisêbînê avakir, dewleta Osmanlî ji her eşîrekê bîst peya xwestin ji bo avakirina qişlê: Ibrahîm axayê Deqorî bîst peya ji eşîrê dan hev û çûn, Ebdelo Boxê Birîva yek ji wan bû.

Silo beg boxekî wî hebû serê sibehê radibû serxwe diçû û dihat şer û qewxe dixwest. Ibrahîm axa ji boxê Birîva re got: tu çewa xwe dibînî?. Boxe got: Axa, ez birçîme hema du rojan min têr xwarin bik ez çavê te me. Ibrahîm axa sê rojan li ser hev boxê Birîva têr xwarina goşt û xwarinê kir roja çara jê pirsî: Tu çawa ye?. Boxe got: Ez çavê te me. Serê sibehê wek berê boxê Silo beg hat û nav dixweda. Boxê birîva ji nişkê êrîşî wî kir û bi newqa wî girt û xist bin xwe. Ibrahîm axa hat û bi zor boxê Silo beg ji bin wî derxist. Silo beg hat û pirsî: kê li boxê

min welo kir?. Boxê birîva got: Ez im begê min. Silo beg destê xwe li pişta wî xist û afremek dayê û ebak bi qeseb li Ibrahîm axa kir û ji wan re got: Herin malê me hûn efû kirin.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xwezî Hûto ji gewrik raba j gorê
J girê Moza jî ew boxê Birîva
Wê berdana bi sed kawan ve nîşan
Wekî boxan cilikê zêr û zîva.

Bextê reş tim reş e!

Dibêjin qîzekê mêrek ji xwe re kir. Piştî sê salan mêrê wê mir. Rabû tiyê xwe mehir kir. Piştî du salan ew jî mir. Birakî wan biçûk hebû, ew tenê li warê wan ma. Umrê wî heft salî bû. Rojekê jinkê rahişt cerê xwe û çû ser golê, dî ko birayê wan heft salî heya navikê di nav avê deye û kelikê wî bi ser avê kêşa, jinikê got: Tu maye emê te jî bibînin, lê bextê reş tim reş e.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xuda bext û siûd eh dane insan
Belê bextê ko reş be reş dimînî
Ji mala xwe ne têr nanê genim be
Ji birçîna diçî nanê cehînî.

Kî dixwîne kî guh didê!

Roviyê çiyayê Omerya daket berya Mêrdînê. Roviyê beriyê pêrgî wî hat û jê re got:

-Bira tu ji ku tê û tê herî ku?.

Roviyê çiyayî got:

-Ez ji çiyayê Omeryan hatime ber berya Mêrdînê seyrangehê.

Roviyê beriyê jê re got:

-Bira kûçik li vê beriyê pirin ez ditirsim êrîşî te bikin.

Roviyê çiyayî lê vegerand û got:

- Va ye pesporta min bi min re ye, kûçik nikarin îşê xwe ji min bînin.

Herdû bi hev re meşiyan di ber gundekî re derbas bûn, kûçika ser di wan de danîn. Li dû herdû roviyan ketin.

Roviyê beriyê li bayê bezê ji roviyê çiyayî re got:

-Bira pesportê şanî wan bide.
Roviyê çiyayî got:
-Bira kî dixwîne û kî guh didê.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Bi derwêşî xwe nek nav pencê dijmin
Xelas nabî b, berbejin û nivişta
Xwe nespêr hemî sofiyên nemêjkir
Şev û rojan di mizgeft û kenişta.

Emanetê xwe bi cî kin

Şivanekî pezê xwe li çolê diçêrand ji nişka ve dengek hate wî: Xelîlo xuha min li mala we ye eger tu çû malê bêje mêrê xuha te nexweş e dibêje bila zû bê ser min.

Şivan hat malê têr xwar û hinekî raza. Piştî rabû serxwe, hat bîra wî ji nû ve got: Îro li çolê dengek hat guhê min got: Xelîlo xuha min li mala we ye bila zû bê ser min ez nexweş im.

Dema gotina xwe temam kir dî ko ji koncê dengek hate wî:

Erê erê Xelîlo
Te pir xwar û pir rûnişt
Te pir raza û te nivist
Nû hawar li mala bavê me daxist.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Dibên ço û perê berya hinek sal
Di axur û şikefta nuh didîtin
Eger tu j min dipirsî ez nizanim
Gelo ev raste ya sawêr didîtin.

Şikefta Cina

Mehsertê gundekî ava ye di Kurdistana bakur de ye. Dibêjin şikeftek li rojhilatî wî gundî heye, ew şikeft ne xaliye cin û perî tê de hene, tu kes naçe wê şikeftê.

Merivek li wî gundî hebû qubikek di pişta wî de bû, çi wexta ji mal derketa zaroka dida dû û digotin: Silo pîso bi qubiko.

Rojekê ket bîra wî ko here wê şikeftê bila cin wî bikujin da ji vî halî xelas be.

Piştî roj çû ava rabû berê xwe da şikeftê, ket şikeftê, rûnişt, dî ko cin derketin û govenda xwe gerandin û reqisîn. Sazbenda wan qîzeke nûhatî ye vê stranê dibêje:

Dinya bi dor û dem e
Sebt û lehd û çarşem e
Yar tu wer min bixwaze
Aşiqê bejna te me.

Silo jî nemerdî nekir rabû û ket serê govendê milê xwe hejand, wî jî wek keçikê got.

Gelekî kêfa xwe ji Silo re anîn. Piştî govend ji hev belabû keçika sazbend got: Divê em xelatekê bi Silo vekin; ji ber ko îşev dîlana me xweş kir. Yekî got: Ya qenc ew e em vê gubikê ji ser pişta wî hilînin. Rabûn textor anîn ew gubik ji ser pişta wî birîn, derman kirin, sibehê sax hat malê.

Yekî din hebû ji gundê zernoqa qubek di singa wî de bû hate cem yê Mehsertî jê pirsî. Yê Mehsertî çawa pêre çêbibû jê re got. Ew jî êvarî piştî rojava hat li şikeftê rûnişt, dîsa cina wek berê reqs û govenda xwe gerandin û sazbenda wan dîroka xwe ya berê got, hevalê me rabû ket serê govendê û xwe hejand.

Her keçik dîroka xwe wek berê dibêje:

Dinya bi dor û dem e
Sebt û lehd û çarşem e
Yar tu wer min bixwaze
Aşiqê bejna te me.

Hevalê me dibê na newaye tu şaş e.

Dinya bi dor û dem e
Sebt û lehd û duşem û sêşem û çarşem e.

Bi vî awayî mêrik govenda wan xerakir û rûnişt.

Ji hev re gotin îşev evî mirovî govenda me xerakir çi heqê wî ye?.

Yekî got: Ya qenc ew e em textor bînin qubka yê dî em li pişta wî xin bila bibe bi du qubikan yek li pêş û yek li paş.

Rabûn textor anîn qubika yê dî li pişta wî xistin.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Eger tedvê bijî serbest û aza
Bi govenda demê re pê li bake
Eger neqlê neyînî tê bimînî
Perîşan û reben kes ba te nake.

Kurtanê ker giraw danî

Yê gundî her roj barek êzing tanî bajarê Nisêbînê, bi deh wereqa difrot. Rojekê kurê xwe bi xwe re anî, wê rojê barê xwe da bi duwazde wereqa. Rabû perê xwe kir xelîtkê xwe û pir kêfa wî hat. Destê xwe di ser serê kurê xwe re bir û anî û got: Bi telaq serê te yê xêrê ye me îro barê xwe da bi diwazde wereqa, ezê her roj te bi xwe re bînim. Hatin sûkê di ber dikana kebaba re derbas bûn bihna kebaba li bêvla wî xist got: Ax xwezî me carekê têr kebab bixwara çi dibû bila biba!!. Kurê wî got: Yabo her şebeşek bi du firinga ye wer em bixwin. Mêrik got: Ez bavê te me, bi telaq ezê hevde şîşika çêbikim. Ew û kurê xwe li ser masê rûniştin ban gerson kir: Ya ellah ji me re hevde şîşika çêbikin.

Yê kibabçî hevde şîşik çêkirin û li ber wan danî.

Piştî ko xwarin, kurik berî bavê xwe rabû zanîbû bê çi kiriye û çû li derahan sekinî. Bavê wî jî rabû destê xwe şûşt û sinbêlê xwe yê çirçirkî paqij kirin hat li ber masa kebabçî sekinî xelîtkê xwe vekir bi du tiliyan du wereqe ji xelît derxistin û li ser masê danî û got:

Heqê kebaba hilîn û yên mayî vegerîn. Kebabçî got: Apo heqê kebaba duwazde wereqe ne. Mêrik lê vegerand û got: Qeşmerya meke perê xwe hilîn û yên mayî vegerîn, em her roj li bajêrin û kebaba dixwin. Yê kebabçî keniya û got: bi sê telaqê bê fitû devê te bi kebaba nebûye te ji vêcarê pêve nexwariye. Rabû xelîtkê wî di destê wî de ba da û perê têde derxistin dî ko duwazde wereqe ne got: Ev heqê min e û pêhnek li pişta wî xist û ji dikanê berdayê.

Kurê wî xwe jê vedizî. Mêrik hat xanê ko kerê xwe bibe xançî nîv wereqe heqê xanê jê xwest. Mêrik ji xançî re got: Welle efendî pere bi min re neman bixêr sibe ezê bêm nîv wereqa te bidim te. Xançî rabû kurtanê ker jêkir girawa nîv wereqê. Mêrik ker bê kurtan anî mal.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Tucarî zêde lênex ey birader
Tu lingê xwe li gor cilka xwe rade
Eger tuj baxwe ket dostê te nînin
Tu birçî bî birayek nanî nade.

Bila li şehristana be ne li goristana be

Di havînê de xwediyê pezî pir ji Himis û Hemayê pezê xwe tînin Cizîrê diçêrînin; ji ber ko Cizîr cihê ceh û genim e, pirêze pirin, av jî pir e.

Ez li gundekî mêvanê malekê bûm min dî keriyek pezê xurt hat pirêzê bi şivan û dû şivan min dî teksîk(otombêl) hat cem pez kêlîkê ma û paşê me dî mirovekî navûser jê peya bû hate hundir, rûnişt, me xêrhatin tê da. Xwediyê malê çayê jê re çêkir. Piştî çaya xwe vexwar ji me pirsî: hûn çi kesin. Me jê re got: em Kurd in û yên Cizîrê tev de Kurd in. Ew bi zimanê Erebî dipeyive em jî bi Erebî lê vedigerînin. Pir kêfa xwe anî û got: Gelî bira hûn niha min ereb dibînin!!.lê ez Kurd im ji Mihacirê Wanê me. Bavê min di cenga cîhanê ya yekem de reviyaye hatiye

dora Hims û Hemayê ji xwe re şivanî kir. Pezê wî çêbû. Ji xwe re jinik anî, ez tenê jêre çêbûm. Min bi xwe ne dizanî ko bavê min Kurd e. Piştî bûm pazde salî, destê me dargirt, bavê min bi emrê xwe mezin bû. Rojekê bang min kir û got: Mehmûd wer ez ji te re bêjim. Ez li cem rûniştim û bavê min got: Kurê min ez Kurd im, ne Ereb im, ez ji deşta Wanê me, navê gundê me (Dara guhêja)ye, hebe rojekê welat bê bîra te. Rabû nifûsa xwe jî tevlî sûretê xwe da min.

Gelek neçû bavê min rehma xwedê kir. Ez û diya xwe ya Ereb man. Min rabû jinek ji xwe re anî, keçek min çêbû. Paşê diya min jî mir. Paşê min jinek dî jî anî; belkî xwedê lawekî bide min. Wê jî keçek anî.

Rojekê ji rojan ez ponijîm ko ez bê xwedî me, kesî min li van deran nînin, wek hatiye gotin"Bê xwedê dibe lê bê xwedî nabe" divê ez herim welatê xwe nav merivê xwe, di wê

wextê de du hezar pezê min çêbibû, ez rabûm min hezar û pêncsed jê firot, min teksîk kirî û yên mayî min kirin bin çengê xwe û min pesporta xwe derxist. ketim teksiya xwe û min berî da welatê xwe. Ez gund bi gund, bajar bi bajar dipirsim heya ez gihiştim gundê bavê xwe. Min teksiya xwe sekinand li nav gund geriyam li merivên xwe dipirsim min tiştek bi ser tiştekî nexist; ji ber ko ez bi Kurdî nizanim ew jî bi Erebî nizanin.

Me got wilo nabe divê ez yekî bixwe re bigerînim bi Erebî û bi Kurdî zanibe. Ez rabûm min berê xwe da bajarê Sêrtê me yek ji wir bixwe re anî gund, dîsa em pê ketin û em dipirsin, li nav gund em rastî sê pîreka hatin. Li ber tehtekê teşî diristin. Pîrek heftê salî di nav wan de ye. Em hatin cem pîrê me jê pirsî û got: Ez lawê Ehmed kurê Osman im bavê min sala seferbelkê mihacir bû. Pîrê

pojinî û keserek veda û got: Xwedê deriyê Tirka bigre em wek noka li kevir ji hev bela kirin. Welle Ehmedê Osman kurê apê min e. Me jê re got: va suretê wî jî li cem min e. Pîrê got: Wî çaxî ez tune bûm heya ez sûretê wî nas bikim. Lê bavê min tim digot: Ehmedê Osman lawê birê min çû û nehat. Dema sûret me dayê, maçîkir û got: De bilivin em herin malê.

Em hatin mala pîrê. Pîrê çû karek anî û serjêkir, firavîna me li ber me danî û got: Ezê rabim herim vî gundî merivkî me li wire. Ezê wî bînim. Pîrê çû û meriv anî, me hev nas kir. Dost û mirov pir li me civiyan. Ez deh rojan li wir mam. Min hin pere dan mirovê xwe ji bo xanîkî ji min re ava bikin. Ez rabûm min tercumanê xwe gihand mala wî û min berê xwe da malê. Ez giham mal, min ji herdû pîrekên xwe re got: Ez diçim welatê xwe ya bi min re tê bila bê, ya nayê jî

bikêfa xwe ye. Yekê û keça xwe gotin emê bên, ya dî û keça xwe gotin em nayên.

Ez û kufletê xwe me berî da welat. Min qîza xwe da merivekî xwe û min jî qîza merivekî xwe anî. Sal zîvirî xwedê kurek da min. Du salên min li welat qediyan ez hatim mal jina min î dî jî û keça min qîma xwe anîn ko bi min re bên welêt. Van çend rojan pezê min qelew dibin ezê bifroşim û ezê herim welatê xwe.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xerîbê der welatan tim xerîb e
Heye carek ko bê axa xwe dîsa
Welatê xurbetê zore eger ko
Girêdin wî bi zincîr û werîsa.

Tu çi bikî wê bêye pêşiya te

Zivistanê li zozana şeş mehan berf li erdê dimîne.Terş û tirûşên wan di gova de ne. Gur ji birçîna bi çola dikevin, tên guhê gunda belkî heywanekî bibînin ko bixwin.

Şevekê pazde gur pev ketin û hatin gundekî di ber xanîkî re derbas bûn, dîn ko di kulka paş re hilim û bîna pez tê. Rabûn di wî kulkê re xwe avêtin hindir û ketin nav pez. Bi wî pezî ketin yên kuştin yên xwarin tev berbat kirin.

Hayê xwediyê pez ji vî tiştî tune. Serê sibê ew û kevaniya xwe rabûn rahiştin hinek rêsî ko li ber pez deynin. Dema deriyê hindir vekirin çi binerin ko pez tev de li erdê ye û pazde guran li dîwarê paşî pişt dane hev û çavên wan diçirisînin. Wek pilinga hêdî derî girtin û kirin hawar li gundiyan û gotin: Mala me xerabû, em talan bûn, gura tiştek di

pezê me de nehiştin. Gundî bi hawara wan ve hatin, dîn tev de rast e. Kalên wan li hev rûniştin ka wê çi bikin yekî got: Gelî bira gur ketine zefta me ji ber ko dîwarê paşî bilind e nikarin di kulkê re derkevin, de rabin emê pazde kûçkê zozanî yên gurxenîq bînin û bera nav wan din. Rabûn ketin nav gundiyan de kûçkê gurxeniqîn anîn û bera nav wan dan. Kûçik jî li hember wan pazde bûn. Li hember hev sekinîn û di bin çavan re li hev dinêrin yek ya xwe di yê dî re nabîne ko êrîş bike; ji ber ko yek ne zêdeyî yê dî ne. Gundî li benda wan in ka bê wê çi di nav wan de çê bibe. Bi vî rengî ji sibê heya nîro wilo man a xwe di hev de nedîn. Yekî qereçî hat bûncîkî wî bi dû wî deye, pirsî: ka çawa bû?. Gotin: hê tiştek nebûye. Yê qereçî got: Wilo nabe divê em gelacîkê di nav wan de bikin. Rabûn boncî xwe di kulkê re avêt nav wan hema boncî xwe gal kir gurekî û bi

yaqê wî girt û vegijgijand û kir şîqeşîq gur jî bû borebora wî li ber xwe da ji nû ve kûçika êrîşî gura kirin. Herdû cî bi hev ariyan. Demek pir neçû kûçika her pazde gur xeniqandin paşê derî vekirin laşê her pazde gura û laşên pez yên mirar bûyî avêtin çolê. Gundî rabûn wek camêra bi qasî pezê wî jê re pere dan hev.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Ne ko j, yê bêguneh kuştin cefa ye
Bizan xwînî silamet naçe gorê
Hezar dost hindikin lê yek neyar e
Ji ber haj xwek mekev wê xefk û torê.

Ruhin be nan dire
tîr be dan dire

Xoce Hina mirovekî dewlemend bû xwedî cot û cobar bû. Zad giha ber çinînê. Rabû pale girtin, ji jina xwe re got: Palê me pirin eger te meyir çêkir bila meyira te ruhin be; ji bo dan gelek nere. Fatê ko meyira ruhin çêdikir nan gelek diçû Xoce didî meyira ruhin nan gelek diçe dîsa jê re digot: bila meyir tîr be. Ko tîr çêdikir dan gelek diçû. Fatê ji Xoce re got: Xoce Hina ez bi te re mam heyirî; eger meyir ruhin be nan gelek diçe, eger tîr be dan gelek diçe ma ez çi bikim!.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Çiqasî dest tu girtî be hevalo
Diçî wek hev malê çikûz û comerd
Meyir tîr be gelek nan ew naxwaze
Eger ruhn be diçî erdê benî ferd.

Çingîna tasê

Rojekê civata mîrê Botan geriya bû, ji wezîrê xwe re got: Rabe tasek av bide min. Wezîr rabû tasek av jê re anî, berî tasê bigihîne destê mîr ji fedya tas ji dest wezîr ket. Çingîn jê hat. Ava tê de li dîwanê bela bû. Mîr gelekî qehirî, ji wezîr re got: Dema çingîn ji tasê hat çi got?!. Wezîr got: Mîrê min ma ez ji ku zanim çi got. Mîr got: Ez bi eniya bavê xwe kim ji niha heya sibehê ko tu ji min re nebêjî vê tasê çi got ezê serê te jêbikim. Wezîr dilbixem hat mal keça wî dît ko bavê wê gelek dipojine. Li cem rûnişt û got: Bavo ma te xêre, çima dipojinî?.

Wezîr mesela xwe û mîr û tasê jê re got. Keçikê got: Yabo, ezê çingîna tasê ji te re bêjim. Wezîr got: Ka bêje keça min. Keça wî got: Dema çingîn ji tasê hat got: Ez berê kulmek ax bûm, hoste ez anîm kirim nav avê

û di firnê de ez kelandim, heya bûm wek qeymaxê li ser avê baş dam hev, ez li ber bayê cemidandim, heya ko sar bûm. Ez kirim wek gilok. Ez kirim devê matê û ez kirim kûra agir, heya sor bûm. Ez danîm ser sindanê û ez çep û rast qulipandim, hin bi hinik ez tenik kirim, heya ez kirim vî qalibî. Paşê ez bi ava zîv û zêr kildam, ta ko ez ketim vî rengê xweşik. Ji ber vê yekê tu dibînî nuh ez ketim ser destê hakim û wezîran û ez ketim ser dev û lêvên wan.

Sibehî wezîr hat dîwanê û wisa ji mîr re got. Mîr got: Rast e. Lê kê ji te re got?. Wezîr got: Mîrê min keça min gotiye. Mîr rabû ew keçik ji kurê xwe re xwest û anî.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Heya tu pir newestî der xebatê
Tu naghêjî tu daxwaza birader
Bi te‹bê tu dibî zana û xwenda
Xwe dighînî civata şah û Qeyser.

Kar bi aqiltî xweş e!

Dibêjin du bazirgan li bajarê Mûsilê hebûn. Herdû bi hev nexweş bûn. Sibehkê yek ji wan hat li çayxanî rûnişt, dî ko berê bazirganê dî jî li çayxanê ye, yê pêşî ban yekî serserî kir û gote wî: Waye filan kes hat çayxanê dema bixwaze li ser kursiyê rûnê tu kursiyê ji bin bide alî, wê bikeve ezê zêrekî bidim te.

Dema yê bazirgan hat ko li ser kursiyê rûnê yê serserî kursî ji bin kişand mêrik bi qûn ve ket û ser xwe re nerî yê serserî naskir. Yê bazirgan hat gilî kir; doza şeref û kerameta xwe kir heya emrê wî serserî bi şenqê anî.

Roja şenqê bazirgan hat û kursî ji bin lingê wî kişand û got:

Bira meriv wisa kursî dikşîne, ne wek te bi bê aqilî.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Xwe parêz ke ji tiştên tewş û bê rê
Xwe nefroçe bi dînar û diravê
Hisabê mêran yê nekî ne mêr e
Bizan çûna bê tim sax ew ji avê.

Axa welat şêrîn e

Dibêjin piştî cenga Şêx Seîd yekî musteşriq hatiye Kurdistanê. Diye ko gund tev de kavil in; ji ber zilma Tirka kes di wan gundan de nema ye. Hatiye gundekî xerabe diye ko kalekî heftê salî pişta xwe daye dîwarekî û rûniştiye. Yê musteşriq jê re got: Kalo, tu li vir çi dikî?. Kalo got: Kurê min ev cihê bav û kalê min e. Ez dikim nakim destê min ji axa bav û bapîran nabe. Wêgavê musteşriq defter û qelema wî ji destê wî ket û got: Kalo, mizgîniya min li te be ev miletê ko bi axa xwe ve girêdayî be ew milet namire wê bighê doza xwe.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Welat, min gelek xwezyam bi merivî
Di nav axa welat ew bê veşartin
Gulistan û rezên xwe qet minavê
Bi wî baxê buhiştê bêd guhartin.

Xerîb hevalê wextê ne!

Dibêjin mîrek ji mîrên Kurdan û wezîrê xwe kincên xwe guhertin û li nav bajêr geriyan, rastî kalekî hatin ko nûniştiye û sê komik ax li ber wî ne. Wezîr jê pirsî: Kalo, ev çi komikê ax in li ber te ne?!. Kalo got: Ez şîretfiroşim, ev her sê komik şîretin. Wezîr got: Buhayê wan çi ne?. Kalo got: Her yek bi zêrekî ye. Wezîr zêrek dayê. Bi komkekê kalo kulma xwe dibin dakirt û got: Ez vê axê bi serê wî kesî dakim yê dev ji merivê xwe berde û xwe bi xerîban bigre. Wezîr zêrek dî dayê. Bi komkek dî kalo kulma xwe tê dakir û got: Ez axê li serê wî kesî kim yê ko gotina xwe ya dawî ji jina xwe re bêje. Wezîr koma sisiyan jî kirî. Kalo kulma xwe tê dakir û got: Ez axê li serê wî kesî bikim yê têkilî mîr û hakima bibe. Piştî mîr û wezîr vegeriyan mal. Wezîr ji xwe re

got: Bi Xwedê ezê her sî şîretê kalo pêk bînim.

Di wî zemanî de bîst û yekê Îlonê mehrecan bû. Kurda wek cejna Newrozê ji xwe re dikirin kêf û şahî; ji ber ko du cejnê Kurdan hene; yek di bîst û yekê Îlonê de û ya din di bîst û yekê Adarê deye; ji ber ko di van herdû rojan de şev û roj wek hev tên.

Di wê rojê de xelk boxeberanên qert, dîkên geraze bera hev didan. Mîr beranekî wî sorinkirî hebû. Di mehrecanê de wî jî beranê xwe anî meydanê. Wezîr rabo beranê wî dizî, anî mal, ji jina xwe re got: Ev beranê mîr e, min diziye, emê îşev serjêkin û emê têkevin ser goştê wî. Paşê wezîr çû beranekî dî kirî. Beranê mîr veşart. Bi şev beranê dî serjêkir. wê şevê ketin ser goşt. Bû sibe, wezîr mehnak li jina xwe kir çend şiqam avêtinê, jinkê yek nekir dido rabû kir hawar û got mêrê min îşev beranê mîr

serjêkiriye dixwaze min jî bikuje. Cîrana ev tişt bihîstin rabûn çûn xeber dan mîr. Mîrî mehkema şenqa wî danî.

Roja şenqê, xelk alem civiyan.

Merivekî wî hebû. Belengaz bû. Di nav mala yekî dewlemend de dixebitî ew jî hazir bû. Hema hat û serê xwe kir meşneqê esker hatin kirin nekirin serê wî ji meşneqê dernexistin. Rabûn ilmetî mîr kirin. Mîr hat û gotê: Ma tu çi dixwazî?. Merivê wezîr got: Ez dixwazim tu wezîr mehkeme bikî. Mîr rabû mehkema wezîr danî. Jê pirsî: Ma tu gelekî mutacî goştê beranê min bû ko te serê wî jêkir?!. Wezîr got: Mîrê min beranê te sax e, min serjênekirye, eger tê bîra te sê komkê kalo min her sî şîret ceribandin.

Rabû yek şand malê û beranê mîr anî.

Ji wê rojê de terka wezaretê kir û mervê xwe anî cem xwe û keça xwe lê mehir kir.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Bo feqîra bela dost û heval bî
Belê dîno tucar mervê xwe bermed
Xerîb tim dostê wextê ne hevalo
Ji bil wan bo te nakêşin kul û derd.

Dernabe komir

Dibêjin sibehekê Ibrahîm axayê Milî li aliyê malê, li cem kevaniya xwe, rûniştî bû. Ji nişka ve qalûnvexurek hat û li cem wan rûnişt û ji Ibrahîm axa re got: Axa qalûna min dagir. Axa rahişt qalûna wî û çû ji sê şikla tûtin kir qalûna wî; ya Silîva, ya Mûşê û ya Xursê. Di dilê xwe got: Eger lamist qalûnvexur be wê tê derxe û eger pê dernexist ji xwe hatiye û heqê wî li cem min e.

Mêrik qalûna xwe vêxist û du sê hilim lê xistin. Axa jê pirsî tûtina te çawa ye? Mêrik got: Welle axa ez niha li deşta Silîva me: Piştî qalûn bi nêvî kir jê pirsî: Tu giha ku?. Got: Ez giham topraxa Mûşê û Wanê. Piştî giha dawiya qalûnê axa jê pirsî: Tu niha li ku ye?. Got: Anha ez li Xursa navî me.

Ibrahîm axa nas kir ku mêrik rast qalûn-vexur e.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Bila nanpêj timî nanê te lêxe
Eger nanek te çû zêde li ber med
Nebî komir bi koma tê firotin
Bi misqala d‹çîne dur û zuberced.

Hemo û Elo

Hemo û Elo du birayên hev bûn. Hemo kurekî wî hebû; jê re digotin Zilfo. Zilfo kurekî kawik û nezan bû. Elo jî kurekî wî hebû; jê re digotin Mîrza. Mîrza xortekî hişyar û zana bû.

Hemo û Elo herdû rojekê di nav civatê de ketin girê hev. Hemo got: Kurê min zana ye û Elo got: Kurê min zana ye.

Rabûn herdiwa ya xwe kirin yek, gotin emê anha herdiwa biceribînin.

Elo şand dû kurê xwe Mîrza û jê re got: Mîrza li hespa xwe siwarê û here nav rez ji me re çend goşî tirî bîn.

Mîrza got: ser çava û berê xwe da mal.

Elo got: Mîrza çû mal...rahişt sirc li hespê kir... xurcik danî ser hêsp... siwar bû...giha nav rez....hinek tirî çinî, kir xurcik....Mîrza

siwar bû berî da mal... giha ber devê odê.. rabin xurcik ji dest bigrin.

Yek ji civatê rabû dî ko Mîrza li devê derî ye û dî xurcika tirî da dest wî.

Hemo jî şand dû kurê xwe Zilfo û jê re got: Kurê min li hespa xwe siwarê û here nav rez ji me re hinek tirî bîn. Zilfo got: Babo ser çavan.

Zilfo çû, bavê wî Hemo jî wek Elo got: Zilfo çû mal kêlîkê ma..sirc li hespê kir.. siwar bû.. giha nav rez...tirî çinî.. kire xurcikê..xurcik li ser hespê danî.. li hespê xwe siwar bû.. berî da mal..giha gund... giha ber deriyê odê yek rabe xurcikê ji dest bigre.

Yek rabû dî ko Zilfo li ber derê odê sekinî ye. Yê ko pê ve rabû jê re got: Ma ka tiriyê te?.

Zilfo lê vegerand û got: Bi Xwedê kî tê ji bavê min re bêjî bê hefsarê hesp li ku ye?.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Li ber bayê wa zana guh bidêre
Ko cîza te bibî tev dur û gewher
Li ber bayê nezana ger bidêrî
Wê cîza te bibe xurdê êmê ker.

Fesîhê Mûşî

Fesîhê Mûşî got: Ez di şoreşa Agrîdaxê de pêşmergê Ihsan Nûrî paşa bûm. Dema ko şoreşa me şikest û ji hev ket ez û çend hevalên xwe me alîkî çiyayê Agirîdaxê keleşî dikir; ji pêvî zelamên dewletê me tu kes tazî nedikir. Leşkerê wan li riyan me dikuştin.

Şevekê dinya tava heyvê ye, me dî cêbek leşkerî rê girtiye û tê. Em ji çiyê daketin ser rê, me cêb sekinand, çar meriv bi kincên medenî tê de ne û pîrekek jî bi wan re bû. Me her pênc ji cêbê peya kirin. Em li her çar merivan geriyan çi perê bi wan re me ji wan sitandin, yek ji hevalên me berî da jinikê ko zincîr û bazinên wê yên zêr jê bistîne. Min bang li hevalê xwe kir û got: Dev ji jinikê berde em ne wek Tirkê teresê bê namûsin ko em destbavêjin pîreka; ji ber ko pîrek

namûsa me teva ne. Hevalê min dev ji jinikê berda. Rabûn tev ketin cêba xwe û çûn.

Piştî wê meselê bi sê salan exbarî li min dan û dewleta Tirk ez girtim û li bajarê Diyarbekirê kirim zindanê. Min naskir ko wê Tirk min bikujin. Lê yê di zindanê de ji min re gotin: Ji xwe re abûqatekî bigre. Lê ez pir bêhêvî bibûm min tu abûqat negirtin. Ez şeş mehan di zindanê de bê mehkeme mam. Piştî şeş mehan rojekê çendirmê ber dergehê zindanê bang min kir û got: Fesîh derkev. Ez şipya sekinîm, min got: Xelas, wê min bişeniqînin!!. Dema ez derketim cendirme ji min re got: Eger tiştekî te di zindanê de hebe derxe afwa te hat. Ez mat mam ji vê gotinê. Min got: Çawa afwa min hat?!! Eger bi rastî afwa min hatiye tiştê min î di zindanê de li belengazê zindanê belav bikin. Ez hatim derê hewşa zindanê min dî

merivek li wir sekinî ye û cêbek li ber deryê zindanê ye. Wî mirovî bi Tirkî ji min pirsî: Mala te li ku ye. Min got: Mala min li qeza Mûşê li gundê Xanikê ye. Got: Fermo wer li cêbê siwarê da ez te bigihînim mal. Ez hê jî bawer nakim. Piştî em birêketin min ji xwediyê cêbê pirsî: Ka ez çawa hatim berdan?!. Xwediyê cêbê ji min re got: Ya Fesîh lê nepirs çawa tu hat berdan paşê tê bibihîzî.

Qûnax bi qûnax em hatin heya em gihan gund. Dema merivên min û gundiyan dîtin ez hatim berdan def û zirne anîn û govend gerandin û dest bi serjêkirina pez û golikan kirin. Piştî xwarina me çêbû xwarin danîn. Me dî hevalê min î cêbî çû ket cêbê kêlîkê ma û derket ko ceneralekî mezin e tev nîşan û sitêrk in, hat û di nav me de sekinî û got: Ya Fesîh berî sê salan hûn hatin pêşiya cêba me û we perê me ji me sitandin û pîreka di

cêbê de bi me re jina min bû. Di wê çaxê de ez bi cilên medenî bûm. Yekî ji we berî da jina min ko zencîr û gerdenî û bazinên wê yên zêr jê bistîne te bang lê kir û te jê re got: Veger dest jinkê med. Em ne wek Tirkê teres bê namûsin ko em dest bavêjin pîrekan. Te namûsa min parast.dema ko tu hatî girtin qezete bi navê te derket û tê de gotin: Fesîhê Mûşî hat girtin wê cezayê xwe bixwe. Min jî qezeteyek kirî û hatim malê. Pîreka min dema qezete xwend ji min pirsî: Ev ne ew Fesîhê ko ez ji keleşan parastim?!. Min got: Belê, ew e. Pîreka min abûqat bû rabû ew bû abûqat ji te re û ez jî li ser karê te geriyam heta min afwa te anî û va tu hat mala xwe. Ya Fesîh ne hemû Tirk teres û bê namûsin ez bixwe Tirk im. Lê ne Tirkê bê namûs im. Paşê rabû bi me re xwarin xwar û xatir ji me xwest û çû.

Herwekî Tîrêj gotiye:

Birayê min tu berya gotina xwe
Xweşik bibîne û paşê bibêje
Her çî gotin wekî dur e, bilatoş
Tucaran pê nepeyve û nerêje
Bila tirş be hevîrê gotina te
Bişkeva bî li ser sêlê nepêje.

Mîr û mû

Dibêjin mîrî çûna sibakê bi neynikê li xwe neriye mûkî sipî di nav riha xwe de dîtiye. Bang cêriya xwe kir û got: Ka meqes werîn û wer. Cêriyê meqes anî mîr ew mû ji riwê xwe birî û da destê cêriyê, got: Her bibe têxe qulek dîwara. Cêrî li mû nêrî û mizmizî û tiştin di ber xwe de gotin û paşê bir ber guhê xwe kêlîkê hişt mîr jî ji xwe re lê dinêre paşê mîr got: Ma hûn çi ji hev re dibêjin?. Cêrî got: Mîrê min mû dibêje: Çima mîr ez ji nav heval û hogiran qut kirim?!. Ji ber ko cihê min gelek xweş bû, cihê min bilind bû û di riwê mîr de bûm.

Min jê re got mîr ji te tirsiya ji ber ko tu sipî bû û mûyê sipî nîşana mirinê ye.

Mû dibêje eger ez birî me jî lê bila xweş bizane koka me kûr e gihaye mêjî û sed hêkê bizir min li şûn xwe hêştine.

Mirovê ehmeq

Dibêjin mirovek ket ber halê xerab ko bimre, ban lawê xwe kir. Law hat li ber serê wî rûtişt. Mêrik got: Lawo! Eger ez mirim sed mecîdî xêra min bide yekî ehmeq. Mêrik mir. Piştî mirina wî lawê wî rahişt sed Mecîdî û bi nav gunda ket. Hat gundekî dî ko def û zirne ye û reqs û govend e qiyamet rabûye. Lawik dî ko yek bermeqlûb li kerekê siwarkirine û terya kerê dane dest û yek serê kerê dikşîne û zarok li dû li çepka dixin. Yekî dî li ser doşekê rûniştiye û çekin sipehî lê ye û pala xwe daye balîfa.

Lawik ji yekî pirsî: Ev çi mûnasebeye?. Jê re got: Ev ê bermeqlûb li kerê siwarkirine keyê kevin e û ev ê li ser doşekê rûniştiye yê nuh e. Lawik got: Ev çi adete?. Mêrik got: Her ji du salan em keyakî radikin. Piştî du salan em bermeqlûb li kerê siwar dikin.

Lawik got: Ma piştî du salan hûnê li evê ser doşekê wilo lê bikin?. Mêrik got: Ev li pêşiya wî ye jî. Hema lawik rabû û kîsê Mecîdiya li ber danî. Yê li ser doşekê got: Ev çiye?. Lawik got: Ev xêra bavê min e wextê ko mir wesyetî min kir û got: eger ez mirim tê sed Mecîdî xêra min bidî yekî ehmeq, yê bi Xwedê min ji te ehmeqtir nedî va tu bi çavê xwe dibînî bê çi dikin ji keyê kevin mane piştî du sala wê wilo li serê te jî bikin!!!.

Mîr û wekîl

Mîrê Botan wekîlek ji xwe re girt navê wî Şêrgo bû. Şêrgo bi helalî dixebitî û tucarî bêdiliya mîr nedikir. Piştî çend salan xelkê ji mîr e gotin: Qey hayê te ji te tune ye mîrê min ko milk û emlakên te, rez û dehlên te, pez û dewarên te tev de bi navê Şêrgo hatine danîn, tutişt li ser navê te nemaye. Mîr rabû cilê xwe guhert û geriya hat kîja gundî û pirsî ev gundê kê ye gotin: yê Şêrgo ye. Hat nav dehl û rez û peza ji kê dipirse dibêjin: Yê Şêrgo ne. Mîr hat mal û namak nivîsand û tê de got: Dema ev name bighê destê te tu xwediyê namê bikuje. Da destê Şêrgo û got: Tu here vê namê bide destê Sadûnê Girgirî. Şêrgo name bir û çû, gihand destê Sadûn. Sadûn name vekir û xwend tê de mîr gotiye divê tu xwediyê namê bikujî.

Sadûn li Şêrgo nerî û got ma te ev name bixwendin neda?. Şêrgo got: Belê ezbenî min xwend. Sadûn got: Ma te çi tê de dît?. Got: min tê de xwend dema ev name bighê destê te tu xwediyê namê bikujî. Sadûn got: Ma çima te anî ma dem tu zanî ko kuştina te di vê namê deye?. Şêrgo got: Ezbenî ji roja ez bûm wekîlê mîrê Botan û heya îro min tucarî bê emriya wî nekir çi digot min wisa dikir, dema ko name da min ji bo te dîsa min bê gotina wî nekir, eger serê min jî tê de here. Sadûn got: Şêrgo bi Xwedê ez te nakujim ji ber vê rastiya te. Wekîl û Sadûn herdû hatin cem mîr. Sadûn ev tişt ji mîr re got. Paşê mîr Şêrgo afû kir. Lê Şêrgo malê mîr û gund û rezê wî tev danî ser navê wî û dev ji vî karî berda.

Xwedênenas

Yekî belengaz ji gund barkir. Qirûqaf û mitêl li kerê xwe kir û ew û pîreka xwe û lawê xwe birêketin. Piştî ji gund bidûr ketin yekî xwedê nenas hat pêşiya wan û got: Ma hûnê bi ku de herin?. Mêrik jê re got: bi Xwedê rizqê me li vî gundî nema, emê herin deverekê dî ji xwe re karekî bikin. Yê xwedê nenas got: kuro dîn me be tu bikûdê here wek gundê te ye kar tune veger malka xwe. Dilê feqîro xera kir, vegeriya gundê xwe. Wê salê pê de mitêlên xwe tev de firotin, qirûqaf tenê man. Ya dina salê wî û pîreka xwe rahiştin qirûqafê xwe û bi destê lawê xwe girtin û ji gund çûn dîsa ewê xwedê nenas hat pêşiya wan. Got: Kuro veger tê herî ku? Dunya xerab e, xelk hevdû dikujin, serê hev jêdikin, heyfa zelamekî mîna te li deran bê kuştin, jina te wê bê mêr bimîne û

lawkê te wê sêwî bimîne. Dîsa dilê wî xerakir û vegeriya gund. Wê salê pê de qirqafê xwe tev de firotin ji birçîna ji beroşa wan pê ve nema. Sala sisiya ji gund birêket beroşa xwe li ser piyê xwe danî û jina wî bi destê lawkê xwe girt binê beroşê bi tenî bû li riwê wî diçû û dihat riwê wî reş bibû. Yê Xwedê nenas hat pêşiyê dî ko herdû aliyên riwên wî reş bûne ji teniya beroşê. Jê re got: de îca her bi Xwedê min nehişt tu bi rûkî sipî ji vî gundî here, îca tu bi ku de dirî here.

Yê koçer

Salekê payîzxêr bû xunav ket, giya şîn bû. yê koçer dil kir ko pezê xwe derxe bêriyê. Bi rê de hêlîna çûkekî dît ko hêk kirine û çêlîkê xwe derxistine, gelekî kêfa wî hat; ji wî weye ko bûye buhar, dawiya adarê serê Nîsanê ye. Go: Qey me hisabê xwe winda kiriye va çûka çêlîk derxistine; ji ber ko ji adeta çûka buharê çêlîka derdixin; nizanîbû ko serê Kanûna ye. Rabû hat mal û pezê xwe derxist bêriyê. piştî çend rojan zivistanê dest pêkir û berfê dayê. Pezê wî tev de dibin berfê de man û bi tena ruhê xwe reviya berê xwe da mal. Bi rê de rastî hêlîna çûkê xwe bû. Dît ko çûkê wî di hêlînê de hişk bûye û çêlîkên wî di bin de ji serma mirine. Di ser re sekinî û got: Hey çûkê telotanî te mala xwe xerakir û ya min pê re danî.